

KILPAILUVIRASTO
KONKURRENSVERKET

ESITYS
Dnro 789/61/04

1 (15)

29.3.2006

Markkinaoikeus
PL 118
00131 Helsinki

MARKKINAOIKEUDELLE

Esitys kilpailunrajoituslain vastaisen määrähinnoittelun toteamisesta ja kilpailunrikkomusmaksun määräämisestä.

Oy Tecalemit Ab

29.3.2006

Asia

Oy Tecalemit Ab:n harjoittama määrähinnoittelu

Asianosaiset

Oy Tecalemit Ab, Helsinki

Pohjolan Laitehuolto Oy, Kempele

Esitys markkinaoikeudelle

Kilpailuvirasto esittää, että markkinaoikeus määräisi Oy Tecalemit Ab:lle kilpailunrajoituslain 7 §:ssä tarkoitetun seuraamusmaksun.

Oy Tecalemit Ab on rikkonut 26.1 - 30.4.2004 kilpailunrajoituslain (480/1992) 4 §:n tarkoittamaa määrähintakieltoa ja 1.5 - 23.8.2004 kilpailunrajoituslain 4 §:n (318/2004) tarkoittamaa määrähintakieltoa.

Kilpailuvirasto esittää seuraamusmaksun suuruudeksi 120 000 euroa.

Asian vireilletulo ja selvittäminen

Kilpailuvirasto vastaanotti 13.9.2004 Pohjolan Laitehuolto Oy:n (jäljempänä Pohjolan Laitehuolto) toimenpidepyynnön¹, joka koski Oy Tecalemit Ab:n (jäljempänä Tecalemit) ja Pohjolan Laitehuollon välistä huoltovaltuutus sopimusta. Pohjolan Laitehuollon mukaan Tecalemit määräsi sopimuksessa varaosien ja huoltokohteiden hinnoittelusta, vaikka kyseessä oli Pohjolan Laitehuollon oma itsenäinen huolto-, korjaus- tai asennustyö.

Kilpailuvirasto sai Tecalemitin selvityksen² asiasta 8.11.2004. Pohjolan Laitehuolto on toimittanut vastineen³ Tecalemitin antamasta selvityksestä 7.12.2004. Tecalemit on toimittanut virastolle lisäselvityksiä⁴ 28.4. ja 12.5.2005 sekä 13.2.2006. Lisäksi Kilpailuvirasto on kuullut Tecalemitiä 17.5.2005. Pohjolan Laitehuolto on toimittanut virastolle toimenpidepyynnön lisäksi myös kirjallisia selvityksiä ja muuta aineistoa 20.10. ja 22.10.2004 sekä 14.2., 19.4., 20.4., 22.4., 3.5. ja 4.7.2005. Virasto on kuullut toimenpidepyynnön tekijää 20.10. ja 9.12.2004. Tecalemit on toimittanut 30.11.2005 vastineensa⁵ Kilpailuviraston sille 28.10.2005 lähettämään markkinaoikeusesitysluonnokseen.

¹ Liite 1. Pohjolan Laitehuollon toimenpidepyyntö, päivätty 10.9.2004.

² Liite 2. Tecalemitin selvitys 8.11.2004.

³ Liite 3. Pohjolan Laitehuollon vastine 7.12.2004.

⁴ Liite 4. Tecalemitin lisäselvitykset 28.4. ja 12.5.2005.

⁵ Liite 5. Oy Tecalemit Ab:n Kilpailuvirastolle 30.11.2005 toimittama vastine.

29.3.2006

Kilpailuvirasto pyysi markkinoista lausuntoa 29.11.2004 Atoy Oy:ltä, Arpre Oy:ltä, Bosch Robert Oy:ltä, Kärcher Oy:ltä, Ourex Oy:ltä, Suomen Työkalu Groupilta ja Wihuri Oy Autolalta. Muut paitsi Bosch Robert Oy vastasivat lausuntopyyntöön. Virasto on lisäksi kuullut Tecalemitin kanssa huoltovaltuutus-sopimuksen solmineita Hämeen Laitehuolto Oy:tä 5.10.2004, T:mi Pertti Härköstä 7.10.2004 ja KTP-Service Oy:tä 28.1.2005.

Asiaselostus

Osapuolten toiminta markkinoilla

Tecalemit

Tecalemit on Indutrade Oy:n tytäryhtiö, joka kuuluu ruotsalaiseen Indutrade AB-konserniin. Indutrade AB:n emoyhtiö on ruotsalainen sijoitusyhtiö Industrivärden AB. Konsernilla on toimintaa Suomen lisäksi Baltian maissa, Ruotsissa, Tanskassa, Norjassa, Benelux-maissa, Saksassa ja Venäjällä. Koko konsernin liikevaihto on noin 350 milj. euroa ja konsernin palveluksessa on noin 1400 työntekijää.

Tecalemit on teknisen kaupan maahantuontiyhtiö. Yhtiö tuo maahan, varastoi, markkinoi ja huoltaa teknisiä laitteita ja komponentteja. Tuotteet tulevat eurooppalaisilta ja amerikkalaisilta valmistajilta. Tuotteita käytetään muun muassa teollisuudessa sekä autonhuolto- ja kuljetusalalla. Tecalemitin liikevaihto Suomessa vuonna 2005 oli 42,8 milj. euroa. Yhtiöllä on Suomessa 130 työntekijää. Tecalemitin korjaamolaitteita koskeva liikevaihto vuonna 2005 oli Suomessa [...] ⁶ euroa. Tecalemitin laskutus Pohjolan Laitehuollolle vuonna 2004 oli [...] euroa (alv 0), josta varaosalaskutuksen arvo oli [...] euroa.

Tecalemitin markkinoimat tuotteet voidaan jakaa seuraaviin ryhmiin: (1) prosessiautomaation kenttälaitteet, (2) ajoneuvojen huoltoon tarvittavat korjaamolaitteet, (3) teollisiin kohteisiin tarkoitetut työympäristölaitteet, (4) puhdistuslaitteet, (5) hydraulikka ja paineilma, (6) metallin työstöön tarvittavat teollisuustarvikkeet sekä (7) venttiilit ja instrumentointi.

Tecalemitin maahantuomien ja asiakkaille myymiin korjaamolaitteisiin, työympäristölaitteisiin, puhdistuslaitteisiin sekä hydraulikka ja paineilmalaitteisiin liittyy Tecalemitin tarjoamaa huoltotoimintaa. Tecalemit huoltaa vähäisessä määrin myös kilpailijoidensa myymiä laitteita. Suomen markkinoilla on noin 50 – 60 huoltoliikettä, jotka pystyvät tarvittaessa huoltamaan Tecalemitin edustamia koneita ja laitteita.

Tecalemit huoltaa myymänsä koneet ja laitteet pääasiassa itse. Oman huolto- toimintansa lisäksi Tecalemitilla on huoltovaltuutussopimuksia myös itsenäisten niin sanottujen A-valtuutettujen huoltoyhtiöiden kanssa. A-valtuutetut huoltoliikkeet on nimetty alueille, joilla Tecalemitilla ei ole omaa huoltotoimin-

⁶ poistettu liikesalaisuutena.

29.3.2006

taa tai joissa omaa organisaatiota ei ole riittävästi. Tecalemitin mukaan sen valtuuttamille huoltoyhtiöille ei ole jaettu yksinoikeuteen perustuvia alueita.

A-valtuutetut huoltoliikkeet voivat huoltaa Tecalemitin koneita ja laitteita kahdenlaisessa tilanteessa. A-valtuutetut voivat ensinnäkin suorittaa huolto- ja asennustyön Tecalemitin toimeksiannosta. Tällöin huolto-, korjaus- ja asennuspalvelua tarvitseva asiakas tilaa huollon Tecalemitiltä, ja Tecalemit käyttää A-valtuutettuja huoltoliikkeitä huolto-, korjaus- ja asennustöiden varsinaisina tekijöinä. Huolto-, korjaus- tai asennustyötä koskeva sopimussuhde on tällöin kuitenkin Tecalemitin ja asiakkaan välinen, vaikka Tecalemit siirtää tilatun työn alihankintana A-valtuutetulle huoltoliikkeelle. Kilpailuviraston selvitys ei ole koskenut näitä Tecalemitin toimeksiantoon perustuvia huolto- ja asennustilanteita.

Kilpailuviraston selvitys koskee tilanteita, joissa A-valtuutettu huoltoliike tekee huolto-, korjaus- tai asennustyön omaan lukuunsa itsenäisessä suhteessa asiakkaaseen. Huolto-, korjaus- tai asennustyötä koskeva sopimussuhde on tällöin huoltoliikkeen ja asiakkaan välinen. Asiassa on kyse siitä, onko Tecalemit määrännyt hintatason, jolla nämä huollot tehdään.

Tecalemit on arvioinut omaksi markkinaosuudekseen [...] % korjaamolaitteissa, työympäristölaitteissa [...] %, puhdistuslaitteissa [...] %, hydraulikassa ja paineilmassa [...] %, teollisuustarvikkeissa [...] % sekä venttiileissä ja instrumentoinnissa [...] %.

Tecalemitin mukaan laite- ja varaosamarkkinat ovat kansallisia markkinoita laajemmat. Asiakkaat eivät ole ostoissaan sidottuja Suomen rajoihin, vaan voivat helposti tehdä ostoja esim. Ruotsista tai Virossa. Kuljetuskustannukset eivät ole este. Näin ollen markkinoita ei ole syytä tarkastella laitetoimitusten tai varaosien osalta kansallisina, vaan laajempina.

Pohjolan Laitahuollon mukaan Tecalemitin markkinaosuus korjaamolaitteiden, työympäristölaitteiden, puhdistuslaitteiden, hydraulikan ja paineilman, teollisuustarvikkeiden sekä venttiileiden ja instrumentoinnin tuoteryhmissä on Suomessa 35–55%. Paikallisesti Tecalemitin markkinaosuus voi olla jopa 80–90%.

Lausunnon antajien mukaan⁷ markkinat rajoittuvat Suomeen, ja nämä arvioivat, että Tecalemitin markkinaosuus laitekaupassa on 30–40 %.

Pohjolan Laitahuolto

Pohjolan Laitahuolto toimii autokorjaamolaitteiden huolto- ja myyntiliikkeenä. Yrityksen erikoisosaamista ovat pakokaasuanalysaattoreiden määräaikauskalibroinnit ja niihin liittyvät huolto- ja korjaustoimenpiteet, korjaamolaitteiden asennukset, huollot, korjaukset ja tarkastukset sekä sammutinlaitteiden myynti ja huolto.

⁷ Liite 6. Atoy Oy:n, Arpre Oy:n, Kärcher Oy:n, Ourex Oy:n, Suomen Työkalu Groupin ja Wihuri Oy Autolan antamat lausunnot.

29.3.2006

Pohjolan Laitehuollon toimipaikat sijaitsevat Kempeleellä, Tuusulassa, Kuopiossa, Kemissä ja Rovaniemellä. Pohjolan Laitehuollon liikevaihto oli n. 1,3 milj. euroa ja yrityksellä oli keskimäärin 17 työntekijää vuonna 2004.

Pohjolan Laitehuolto toimi Tecalemitin A-valtuutettuna huoltoyrityksenä 23.8.2004 saakka, jolloin Pohjolan Laitehuolto irtisanoi sopimuksen ja yhteistyö päättyi välittömästi. Tecalemitin mukaan sopimuksen irtisanomisen syynä Pohjolan Laitehuollolla oli Tecalemitin oman huoltoverkoston perustaminen Oulun seudulle. Huoltoverkoston perustaminen puolestaan johtui siitä, ettei Tecalemit ollut tyytyväinen Pohjolan Laitehuollon työn laatuun.

Pohjolan Laitehuollolla on ollut kaksi A-valtuutukseen perustuvaa sopimusta Tecalemitin kanssa. Aikaisempi oli tullut voimaan 1.5.1994 ja jälkimmäinen 26.1.2004, joka päättyi sopimuksen irtisanomiseen.

Kilpailunrajoitus

Sopimusehto määrähinnoittelusta

Tecalemitin ja Pohjolan Laitehuollon 26.1.2004 allekirjoittaman huoltovaltuutussopimuksen⁸ mukaan (sopimuksen kohta 15)

”valtuutettu ei kilpaile Tecalemitin kanssa vuosittain sovittujen tuotteiden asennus-, huolto- tai korjaustöiden hinnoissa eikä varaosahinnoissa. Yhteistyössä noudatetaan vuosittain sovittuja hinnastoja.”

Toimenpidepyynnön tekijän mukaan Tecalemit on A-valtuutettujen kokouksissa vaatinut myös suullisesti, että varaosahinnoittelussa on noudatettava Tecalemitin antamia ohjeita. Pohjolan Laitehuollon mukaan sitä kiellettiin myös antamasta omasta katteesta alennusta. Pohjolan Laitehuolto toteaa myös, että Tecalemit on edellyttänyt heiltä huolto- ja varaosahinnastojen noudattamista usean vuoden ajan. Tecalemit kiistää väitteen.

Pohjolan Laitehuolto on muun muassa toimittanut Kilpailuvirastolle vuosina 2004–2005 voimassa olleita hinnoittelutaulukoita⁹. Pohjolan Laitehuollon mukaan taulukoissa on määrätty erikseen nostinasennusten perushinnat töille, jotka Pohjolan Laitehuolto teki Tecalemitin toimeksiannosta asiakkaille ja hinnat, joita Pohjolan Laitehuollon tuli noudattaa myös huoltovaltuutussopimuksen ulkopuolisissa töissä. Lisäksi Pohjolan Laitehuolto on toimittanut Tecalemitin varaosatoimituslaskuja, joista sen mukaan ilmenevät varaosien vähittäismyyn-
tihinnat.¹⁰

⁸ Liite 7. Sopimus 26.1.2004.

⁹ Liite 8. Excel-tilukkoita, nostinasennusten perushinnasto.

¹⁰ Liite 9. Varaosatoimituslaskuja.

29.3.2006

Pohjolan Laitehuollon mukaan annettujen huolto-/asennushintojen noudattamisvelvoite todentuu myös asiakaslaskuista¹¹, joita yritys on toimittanut Kilpailuvirastolle.

Tecalemitin mukaan virastolle toimitetut hintataulukot ja asiakaslaskut koskevat Tecalemitin toimeksiantoja Pohjolan Laitehuollolle eivätkä koske Pohjolan Laitehuollon omaan lukuunsa tekemiä asennus- ja huoltotöitä.

Tecalemitin antama selvitys ja vastine

Tecalemit on 8.11.2004 Kilpailuvirastolle toimittamassaan selvityksessään myöntänyt, että Pohjolan Laitehuollon kanssa 26.1.2004 tehdyssä sopimuksessa on sopimusehto, jonka mukaan Pohjolan Laitehuollon oli noudatettava Tecalemitin antamia huolto- ja varaosahintoja, vaikka kysymyksessä oli Pohjolan Laitehuollon oma ja itsenäinen huoltotoiminta. Tecalemit toteaa vastineessaan, että sopimusehto on sanamuotonsa mukaisesti rajoittanut Pohjolan Laitehuollon huolto- ja varaosahinnoittelua.

Tecalemitin 12.5.2005 antaman vastineen mukaan Pohjolan Laitehuollon kanssa tehtyyn sopimukseen kirjattu määrähinnoittelulauseke on kirjattu sopimukseen epähuomiossa. Tecalemit toteaa lisäksi, ettei se ole käytännössä seurannut tai valvonut ehdon toteutumista. Sopimus oli voimassa 7 kuukautta ja ehdon markkinavaikutukset jäivät erittäin vähäisiksi. On myös epätodennäköistä, että Tecalemit olisi itse käytännössä hyötynyt ko. ehdon olemassaolosta. Tecalemit toteaa vielä, että vastaavan sisältöistä sopimusta ei ole ollut muiden valtuutettujen huoltoliikkeiden kanssa.

Tecalemit on Kilpailuvirastolle 30.11.2005 toimittamassaan vastineessa sittemmin vahvistanut, että sopimusehto liitettiin sopimukseen tarkoituksella, mutta sopimusehdon tarkoituksena ei ollut määrähinnoittelu (alimman hinnan määrittäminen) vaan ylihinnoittelun estäminen.

Tecalemit toteaa, että sopimusehdon syynä oli Pohjolan Laitehuollossa tapahtunut omistajanvaihdos. Tecalemit ei ensinnäkään saanut pyynnöstään huolimatta tietoonsa Pohjolan Laitehuollon uusien osakkaiden henkilöllisyyttä. Samalla Pohjolan Laitehuollon edustajat kuitenkin kertoivat, että yhtiö neuvotteli Tecalemitin kilpailijan, [...] kanssa siitä, että [...] oli ostamassa Pohjolan Laitehuoltoa yrityskaupalla. Tecalemit pelkäsi, että uusi omistajataho saattaisi pyrkiä ylihinnoittelemaan Tecalemitin toimittamat varaosat tai huoltopalvelun, johon Tecalemit oli Pohjolan Laitehuollon valtuuttanut. Hinnoittelua rajoittavalla sopimusehdolla pyrittiin estämään ylihinnoitteluun ryhtyminen silloin, kun Pohjolan Laitehuolto tarjosi Tecalemitin koneiden ja laitteiden asennus-, korjaus- tai huoltopalveluita omaan lukuunsa. Tecalemitin mukaan se ei missään vaiheessa ohjeistanut Pohjolan Laitehuoltoa, ettei esimerkiksi omasta katteesta olisi saanut antaa alennusta. Tecalemitin mukaan ehtoa ei oltu tarkoitettu sovellettavaksi niissä tilanteissa, joissa Pohjolan Laitehuolto on huoltanut muiden kuin Tecalemitin edustamia laitteita.

¹¹ Liite 10. Asiakaslaskuja.

29.3.2006

Tecalemitin mukaan sopimusehdon tarkoituksena oli edellä todetuista seikoista johtuen enimmäishinnan asettaminen, jotta Pohjolan Laitehuolto ei ylihinnoittelisi Tecalemitin koneiden ja laitteiden huolto- ja asennustöitä silloin, kun Pohjolan Laitehuolto suoritti huollot ja asennukset omaan lukuunsa. Tecalemitin pyrki ylihinnoittelun estämisellä siihen, ettei Pohjolan Laitehuolto vahingoittaisi Tecalemitin tuotteiden ja palveluiden hintamielikuvaa.

A-valtuutettujen huoltajien haastattelut

Kilpailuvirasto haastatteli Tecalemitin kanssa yhteistyössä toimivia A-valtuutettuja huoltoliikkeitä sen selvittämiseksi, oliko hinnoittelusta sovittu vastaavalla tavalla muidenkin huoltoliikkeiden kuin vain Pohjolan Laitehuollon kanssa.

Hämeen Laitehuolto Oy:n mukaan se voi kilpailla Tecalemitin kanssa samoista huoltotöistä. Varaosissa käytetään suurimmaksi osaksi Tecalemitin antamia ohjehintoja, mutta asiakkaalle on mahdollista antaa alennusta. Tecalemit ei rajoita hinnoittelua. Hämeen Laitehuolto voi määrätä omista hinnoistaan.

T:mi Laitehuolto Pertti Härkösen arvion mukaan Tecalemitin osuus on noin 50 % kokonaismarkkinoista. Varaosissa käytetään suurimmaksi osaksi Tecalemitin antamia ohjehintoja, mutta asiakkaalle on mahdollista antaa alennusta.

Länsi-Suomen Laitehuolto Oy:n mukaan Tecalemit ei rajoita hinnoittelua. Ohjehinnoista voidaan antaa alennuksia.

KTP-Service Oy:n mukaan Tecalemit ei ole rajoittanut heidän hinnoitteluaan ja alalla toimii kilpailu. Varaosissa käytetään suurimmaksi osaksi Tecalemitin antamia ohjehintoja, mutta asiakkaalle on mahdollista antaa alennusta. KTP-Service arvioi Tecalemitin markkinaosuudeksi 30 % olemassa olevasta kokonaislaitekannasta.

Kilpailuoikeudellinen arviointi

Markkinat

Relevantteihin tuotemarkkinoihin kuuluvat kaikki tuotteet ja/tai palvelut, joita kuluttaja pitää keskenään vaihdettavissa tai korvattavissa olevina niiden ominaisuuksien, hintojen ja käyttötarkoituksen vuoksi. Relevantit maantieteelliset markkinat muodostuvat alueesta, jolla asianomaiset yritykset ovat sitoutuneet tarjoamaan kyseisiä tavaroita ja palveluja, jolla kilpailuedellytykset ovat riittävän yhtenäiset ja joka voidaan erottaa vierekkäisistä maantieteellisistä alueista erityisesti kilpailuedellytysten huomattavan erilaisuuden perusteella.

Kilpailuvirasto arvioi alan yritysten ilmoittamien tietojen perusteella Tecalemitin markkinaosuudeksi 30 – 40 % huoltotoiminnassa ja, että Tecalemitin markkinaosuus noudattelee varaosien kaupassa huoltotoiminnan markkinaosuutta.

29.3.2006

Kilpailuvirasto katsoo, että huolto-, korjaus- ja asennustoiminta voi olla luonteeltaan paikallista tai alueellista. Asiakkaan näkökulmasta huolto tulee ensinnäkin kalliimmaksi matka-ajan ja matkakustannusten vuoksi, jos se joudutaan tilaamaan maantieteellisesti kaukaa. Koneita ja laitteita ei toisaalta voida yleensä siirtää huollettavaksi tiloista, joissa ne sijaitsevat ja ovat käytössä. Korjaamolaitteiden käytössä keskeinen vaatimus on laitteiden korkea käyttöaste, mikä puolestaan edellyttää huoltopalvelulta nopeutta.

Kilpailuvirasto on kiinnittänyt asian yhteydessä huomiota lisäksi siihen, että Tecalemitin koneille ja laitteille voivat tarjota huolto- ja asennuspalveluita lähinnä Tecalemit itse tai sen nimeämät A-valtuutetut huoltoliikkeet.

Markkinoiden yksityiskohtaisempi määrittely, tuotekohtaisesti tai maantieteellisesti, ei kilpailunrajoituslain soveltumisen suhteen ole kuitenkaan tässä tapauksessa tarpeen jäljempänä todettavan kilpailunrajoituksen vakavan luonteen vuoksi.

Vaikutus jäsenvaltioiden väliseen kauppaan

Kilpailunrajoituslain 1a §:n mukaan Euroopan yhteisön ("EY") perustamissopimuksen 81 ja 82 artiklan säännöksiä on sovellettava aina, mikäli kilpailunrajoitus on omiaan vaikuttamaan Euroopan yhteisön jäsenvaltioiden väliseen kauppaan ("kauppavaikutus").

Lisäksi neuvoston täytäntöönpanoasetuksen (1/2003) 3 artikla edellyttää, että jos jäsenvaltioiden kilpailuviranomaiset tai kansalliset tuomioistuimet soveltavat kansallista kilpailulainsäädäntöä perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuihin sopimuksiin, yritysten yhteenliittymien päätöksiin tai yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin, jotka saattavat vaikuttaa jäsenvaltioiden väliseen kauppaan, niiden on myös sovellettava perustamissopimuksen 81 artiklaa mainitunlaisiin sopimuksiin, päätöksiin tai yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin.¹²

Euroopan komission kauppavaikutusta koskevan tiedonannon mukaan luonteeltaan paikalliset sopimukset eivät ole sinällään omiaan vaikuttamaan tuntuvasti jäsenvaltioiden väliseen kauppaan.¹³

Kilpailuvirasto katsoo, ettei Tecalemitin ja Pohjolan Laitahuollon välinen sopimus täytä edellä mainittua kauppakriteeriä. Kilpailuviraston saamien selvitysten perusteella voidaan todeta, että huolto-, korjaus- ja asennustoiminta, jota varaosamarkkinat täydentävät, on luonteeltaan paikallista tai korkeintaan alueellista. Kilpailuvirasto soveltaa tapaukseen kansallista kilpailunrajoituslakia.

¹² Neuvoston asetus (EY) N:o 1/2003 perustamissopimuksen 81 ja 82 artiklassa vahvistettujen kilpailusääntöjen toimenpanosta, EYVL L 1/1, 4.1.2003, artikla 3

¹³ Komission tiedonanto EY:n perustamissopimuksen 81 ja 82 artiklassa tarkoitettua kauppaan kohdistuvan vaikutuksen käsitettä koskevista suuntaviivoista EYVL C 101, 27.4.2004, kohta 91.

29.3.2006

Kilpailunrajoituslain 4 §:n soveltuminen

Kilpailunrajoituslakia muutettiin 1.5.2004 lukien. Ennen lainmuutosta määrähinnoittelu oli kielletty kilpailunrajoituslain (480/1992) 4 §:ssä. Lainmuutoksen jälkeen määrähinnoittelu on ollut kiellettyä muuttuneen kilpailunrajoituslain 4 §:ssä (318/2004). Tecalemitin määrähinnoittelulauseke on ollut voimassa sekä kilpailunrajoituslain muutosta edeltäneellä että sen jälkeisellä ajalla. Tämän johdosta menettelyä arvioidaan erikseen ennen ja jälkeen kilpailunrajoituslain muutosta.

Ennen lainmuutosta voimassa olleen kilpailunrajoituslain 4 §:n mukaan elinkeinotoiminnassa ei ole saanut vaatia seuraavalta myyntiportaalta, että kotimaassa tarjottavien hyödykkeiden myynnissä tai vuokrauksessa ei ylitetä tai aliteta tiettyä hintaa, vastiketta tai sen määräytymisperustetta.

Kilpailuvirasto katsoo, että Tecalemit on asettamallaan sopimusehdolla estänyt Pohjolan Laitehuoltohuollolta itsenäisen hinnanasetannan. Sopimusehdon mukaan Pohjolan Laitehuolto ei saanut kilpailla Tecalemitin kanssa koneiden ja laitteiden asennus-, huolto- tai korjaustöiden hinnoilla eikä varaosahinnoilla. Tämä tarkoittaa sitä, ettei Pohjolan Laitehuolto saanut hinnoitella varaosia tai huolto-, korjaus- ja asennuspalveluita alle Tecalemitin hintatason ja että kyseessä on ollut kielletty määrähinnoittelu. Tecalemit myöntää, että sopimusehto on sanamuotonsa mukaisesti rajoittanut Pohjolan Laitehuollon huolto- ja varaosahinnoittelua ja että sopimusehto on koskenut myös niitä tilanteita, joissa Pohjolan Laitehuolto on huoltanut Tecalemitin myymiä koneita ja laitteita omaan lukuunsa Tecalemitin toimeksiantojen ulkopuolella. Tecalemitillä ei ole ollut menettelylleen poikkeuslupaa. Kilpailuvirasto katsoo, että Tecalemit on 26.1 – 30.4.2004 välisenä aikana rikkonut kilpailunrajoituslain (480/1992) 4 §:n määrähintakieltoa.

Kilpailunrajoituslain muutosten jälkeen kilpailunrajoituslain 4 §:ssä (318/2004) on kielletty sellaiset elinkeinonharjoittajien väliset sopimukset, elinkeinonharjoittajien yhteenliittymien päätökset sekä elinkeinonharjoittajien yhdenmukaisesti menettelytavat, joiden tarkoituksena on merkittävästi estää, rajoittaa tai vääristää kilpailua tai joista seuraa, että kilpailu merkittävästi estyy, rajoittuu tai vääristyy.

Kiellettyjä ovat erityisesti sellaiset sopimukset, päätökset ja menettelytavat:

- 1) joilla suoraan tai välillisesti vahvistetaan osto- tai myyntihintoja taikka muita kauppaehtoja;
- 2) joilla rajoitetaan tai valvotaan tuotantoa, markkinoita, teknistä kehitystä taikka investointeja;
- 3) joilla jaetaan markkinoita tai hankintalähteitä;
- 4) joiden mukaan eri kauppakumppaneiden samankaltaisiin suorituksiin sovelletaan erilaisia ehtoja siten, että kauppakumppanit asetetaan epäedulliseen kilpailuasemaan; tai
- 5) joiden mukaan sopimuksen syntymisen edellytykseksi asetetaan se, että sopimuspuoli hyväksyy lisäsuoritukset, joilla niiden luonteen vuoksi tai kauppataivan mukaan ei ole yhteyttä sopimuksen kohteeseen.

29.3.2006

Säännöksessä sallitaan enimmäishinnoittelu, kunhan elinkeinonharjoittajalla on oikeus hinnan alittamiseen eikä annetuista hinnoista muodostu pysyviä markkinoita jäykistäviä hintoja.

Kilpailunrajoituslain 4 § perustuu EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohtaan ja sitä on tulkittava 81 artiklan soveltamiskäytännön mukaisesti.¹⁴

EY:n komission vertikaalisia sopimuksia koskevassa tiedonannossa todetaan, että ryhmäpoikkeusasetuksen 4 artiklan a alakohdassa mainittu vakava rajoitus koskee jälleenmyyntihinnan määrittämistä eli sopimuksia tai yhdenmukaistettuja menettelytapoja, joiden suorana tai epäsuorana tarkoituksena on määrätä kiinteää jälleenmyyntihintaa tai vähimmäisjälleenmyyntihintaa taikka kiinteää hinta- tai vähimmäistasoa, jota ostajan on noudatettava. Jos kyseessä ovat sopimusmääräykset tai yhdenmukaistetut menettelytavat, joissa selkeästi määrätään jälleenmyyntihintaa, rajoitus on selvä.¹⁵ Koska kilpailunrajoituslain 4 §:ää (318/2004) sovelletaan yhdenmukaisesti 81 artiklan soveltamiskäytännön mukaisesti, komission tiedonannossa lausuttu pätee myös kilpailunrajoituslain 4 §:ää sovellettaessa.

Kilpailuvirasto katsoo, että Tecalemit on asettamallaan sopimusehdolla estänyt Pohjolan Laitehuoltohuollolta itsenäisen hinnanasetuksen myös 1.5.2004 muuttuneen kilpailunrajoituslain vastaisesti. Sopimusehdon mukaan Pohjolan Laitehuolto ei saanut kilpailla Tecalemitin kanssa koneiden ja laitteiden asennus-, huolto- tai korjaustöiden hinnoissa eikä varaosahinnoissa. Tämä tarkoittaa sitä, ettei Pohjolan Laitehuolto saanut hinnoitella varaosia tai huolto- ja asennuspalveluita alle Tecalemitin hintatason ja että kyseessä on ollut kielletty määrähinnoittelu. Tecalemit myöntää, että sopimusehto on sanamuotonsa mukaisesti rajoittanut Pohjolan Laitehuollon huolto- ja varaosahinnoittelua. Kilpailuvirasto toteaa, että sopimusehto on koskenut myös niitä tilanteita, joissa Pohjolan Laitehuolto on huoltanut Tecalemitin myymiä koneita ja laitteita omaan lukuunsa Tecalemitin toimeksiantojen ulkopuolella. Tecalemit ei ole esittänyt menettelyllään kilpailunrajoituslain 5 §:n tarkoittamia perusteita. Kilpailuvirasto katsoo, että Tecalemit on 1.5 – 23.8.2004 välisenä aikana rikkonut kilpailunrajoituslain 4 §:n (318/2004) määrähintakieltoa.

Kilpailuvirasto ei ole saanut näyttöä siitä, että määrähinnoittelua koskeva vaatimus olisi kohdistunut Pohjolan Laitehuollon ohella muihin Tecalemitin nimämiin A-valtuutettuihin huoltoliikkeisiin.

Kilpailunrajoituksen merkittävyys

Tecalemit vetoaa vastineissaan siihen, että kilpailunrajoitus on ollut markkina-vaikutuksiltaan vähäinen. Tecalemit katsoo myös, että sopimuksen kesto-aika on ollut lyhyt, sopimusehto on kirjattu epähuomiossa, ehdon toteutumista ei ole valvottu ja että kilpailu on pysynyt markkinoilla toimivana. Tecalemit on kuitenkin myöhemmin todennut, että sopimusehdon tarkoituksena oli enim-

¹⁴ HE 11/2004.

¹⁵ Komission tiedonanto, Suuntaviivat vertikaalisista rajoituksista, 2000/C 291/01, kohta 47.

29.3.2006

mäishinnan asettaminen, jotta Pohjolan Laitahuolto ei vahingoittaisi hinnoittelullaan Tecalemitin tuotteiden ja palveluiden hintamielikuvaa. Kilpailuviraston näkemyksen mukaan tarkasteltavana olevaa määrähinnoittelua ei kuitenkaan seuraavilla perusteilla voida pitää vähämerkityksellisenä siten, että Tecalemitin menettely jäisi kilpailunrajoituslain soveltamisen ulkopuolelle.

Kilpailunrajoituslain 4 §:ssä (318/2004) kielletään sellaiset elinkeinonharjoittajien väliset sopimukset, jotka merkittävästi estävät, rajoittavat tai vääristävät kilpailua. Sopimusten lisäksi kiello koskee elinkeinonharjoittajien yhteenliittymien päätöksiä ja elinkeinonharjoittajien yhdenmukaistettuja menettelytapoja. Ennen lain muutosta voimassa olleessa määrähinnoittelua koskeneessa 4 §:ssä kiellettiin määrähintojen asettaminen ilman merkittävyyskriteeriä.¹⁶

Säännös vastaa Euroopan yhteisön perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohtaa. Kilpailuvirasto tulkitsee 4 §:n merkittävyyskriteeriä Euroopan yhteisön tuomioistuimen ja komission oikeuskäytännön mukaisesti ja käyttää tulkintatapana komission vähämerkityksisistä sopimuksista antamaa tiedonantoa (de minimis – tiedonanto¹⁷).¹⁸

Kilpailunrajoituslain 4 §:ssä samoin kuin EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohdassa tarkoitettulla kilpailunrajoituksella voidaan katsoa olevan vain vähämerkityksellinen vaikutus kilpailuun, jos kilpailevat yritykset ovat tehneet sopimuksen ja sopijapuolten yhteenlaskettu markkinaosuus ei ylitä 10 % millään sopimuksen vaikutusalaan kuuluvilla merkityksellisillä markkinoilla. Kilpailevien yritysten väliset sopimukset viittaavat sopimukseen, joiden sopijapuolet ovat tosiasiallisia tai mahdollisia kilpailijoita joillakin sopimuksen vaikutusalaan kuuluvilla markkinoilla. Jos sopimus on vaikea luokitella joko kilpailevien yritysten väliseksi tai muiden kuin keskenään kilpailevien yritysten väliseksi, sovelletaan 10 %:n markkinaosuusrajaa. Vaikka yhteenlaskettu markkinaosuus olisi 10 % tai vähemmän, kilpailijoiden väliset vakavimmat rajoitukset, kuten myyntihintojen sopiminen, tuotannon ja myynnin rajoittaminen sekä markkinoiden ja asiakkaiden jakaminen, ovat yleensä aina kiellettyjä.¹⁹

Määrähinnoittelu on yksi vakavimmiksi katsotuista vertikaalisista rajoituksista. Määrähinnoittelua ei näin ollen voida pitää vähämerkityksisenä siten, että se jäisi kilpailunrajoituslain kieltojen ulkopuolelle. Näin ollen kilpailunrajoituslain 4 § soveltuu Tecalemitin toimeenpanemaan määrähinnoitteluun.

Kilpailunrajoituksen vaikutukset markkinoilla

Määrähinnoittelun kaltaisilla vakavilla kilpailunrajoituksilla oletetaan olevan kielteisiä vaikutuksia markkinoihin. Tämän vuoksi niiden todellisia vaikutuksia kilpailuun ja markkinoihin ei tarvitse analysoida sen toteamiseksi, että ne kuulu-

¹⁶ HE 11/2004.

¹⁷ Komission tiedonanto vähämerkityksisistä sopimuksista, jotka eivät Euroopan yhteisön perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohdassa tarkoitettulla tavalla rajoita tuntuvasti kilpailua, EYVL C 368/13, 22.12.2001.

¹⁸ Kilpailuviraston suuntaviivat kilpailunrajoituslain 4 §:n merkittävyyskriteerin ja 12 §:n tulkinnasta.

¹⁹ Kilpailuviraston suuntaviivat kilpailunrajoituslain 4 §:n merkittävyyskriteerin ja 12 §:n tulkinnasta.

29.3.2006

vat 81 artiklan 1 kohdan soveltamisalan.²⁰ Edellä sanottu on erikseen vahvistettu myös komission vertikaalisissa suuntaviivoissa, joissa todetaan, että ryhmäpoikkeusasetuksen 4 artiklassa lueteltujen sopimusten osalta, joiden tarkoituksena on kilpailun rajoittaminen, esimerkiksi komission ei kuitenkaan edellytetä arvioivan niiden todellisia vaikutuksia markkinoilla.²¹ Kilpailuvirasto katsoo kilpailunrajoituksella olevan kuitenkin seuraavanlaisia vaikutuksia.

Tecalemitin menettelystä voidaan todeta, että Tecalemitin markkinoimille koneille ja laitteille voivat tarjota huolto- ja asennuspalveluita lähinnä Tecalemit itse tai sen nimeämät A-valtuutetut huoltoliikkeet. Tecalemit ja sen nimeämät A-valtuutetut huoltoliikkeet ovat siis keskenään kilpailevia elinkeinonharjoittajia Tecalemitin edustamien koneiden ja laitteiden asennus-, korjaus- ja huoltotöissä silloin, kun huoltoliikkeet tekevät niitä omaan lukuunsa. Tecalemitin määrä hinnoittelulausekkeella on käytännössä estetty Tecalemitin ja Pohjolan Laitehuollon välinen hintakilpailu Pohjolan Laitehuollon toiminta-alueella. Samalla on tosiasiallisesti rajoitettu Tecalemitin laitteita ja koneita omistavien tahojen mahdollisuutta kilpailuttaa Pohjolan Laitehuollon ja Tecalemitin huolto-, korjaus- ja asennuspalveluita keskenään. Kilpailun rajoittuminen on koskenut huolto-, korjaus- ja asennustöiden ohella myös Tecalemitin koneiden ja laitteiden varaosia.

Pohjolan Laitehuollon toimipaikat ovat sijainneet Kempeleellä, Tuusulassa, Kuopiossa, Kemissä ja Rovaniemellä. Sopimusehto on estänyt Pohjolan Laitehuollon ja Tecalemitin välisen kilpailun ainakin näillä paikkakunnilla. Pohjolan Laitehuolto olisi ilman Tecalemitin painostusta voinut kaikilla näillä paikkakunnilla ryhtyä kilpailemaan Tecalemitin kanssa huoltopalveluiden ja varaosien hinnoittelussa, mikä oli kuitenkin Tecalemitin asettamalla sopimusehdolla estetty. Tecalemit toteaa itsekin, että "ehdolla pyritty estämään hintakilpailuun ryhtyminen". Pohjolan Laitehuollon toiminta-alue on ollut varsin laaja eikä myöskään se puolla kilpailunrajoituksen vähämerkityksellisyyttä. Kilpailuvirasto katsoo, että sopimukseen kirjattua määrä hinnoittelulauseketta ei voida myöskään markkinavaikutuksiltaan pitää vähämerkityksellisenä.

Seuraamusmaksu

Kilpailuvirasto katsoo, että Tecalemit on rikkonut 26.1 - 30.4.2004 kilpailunrajoituslain (480/1992) 4 §:n tarkoittamaa määrä hintakieltoa ja 1.5 - 23.8.2004 kilpailunrajoituslain 4 §:n (318/2004) tarkoittamaa määrä hintakieltoa. Kilpailuviraston näkemyksen mukaan vakavana rajoituksena pidettävään määrä hinnoitteluun syyllistymistä ei voida pitää vähäisenä menettelynä eikä seuraamusmaksun esittämistä voida pitää perusteettomana.

Kilpailunrajoituslain 7 §:n 1 momentin mukaan elinkeinonharjoittajalle tai näiden yhteenliittymälle, joka rikkoo 4 tai 6 §:n tai EY:n perustamissopimuksen

²⁰ Ks. komission tiedonanto 81 artiklan soveltamisesta horisontaalista yhteistyötä koskeviin sopimuksiin, kohdat 18 ja 25; komission asetus (EY) N:o 2658/2000 erikoistumissopimuksista, artikla 5; komission asetus n:o 2659/2000 tutkimus- ja kehityssopimuksista, artikla 5; tai komission tiedonanto vähämerkityksisistä sopimuksista EYVL C 368, kohta 11.

²¹ Komission tiedonanto, Suuntaviivat EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan soveltamisesta vertikaalisiin sopimuksiin, EYVL C 291, 13.10.2000, kohta 7.

29.3.2006

81 tai 82 artiklan säännöksiä, määrätään seuraamusmaksu, jollei menettelyä ole pidettävä vähäisenä tai seuraamusmaksun määräämistä kilpailun turvaamisen kannalta muutoin pidetä perusteettomana. Seuraamusmaksun määrää Kilpailuviraston esityksestä markkinaoikeus. Siltä osin kuin rikkomus koskee 1.5.2004 edeltävää ajanjaksoa, seuraamusmaksun suuruus määräytyy kilpailunrajoituslain (480/1992) 8 §:n perusteella.

Seuraamusmaksun määrääminen kielletyistä kilpailunrajoituksista on laissa omaksuttu pääsääntö. Tästä syystä Kilpailuvirasto voi jättää seuraamusmaksuesityksen tekemättä lähinnä tapauksissa, joissa on lain aikaisemman soveltamiskäytännön perusteella ilmeisen selvää, ettei seuraamusmaksua tulisi määräämään.²² Seuraamusmaksua määrätessä on otettava huomioon kilpailunrajoituksen laatu ja laajuus sekä sen kestoaika. Kilpailuvirasto katsoo, että määrhinnoittelussa on jo luonteeltaan kyse sellaisesta pitkään laissa kiellettyinä olleesta kilpailunrajoituksesta, ettei seuraamusmaksuesityksestä luopumiselle ole perusteita.

Rikkomuksen kestäessä seuraamusmaksu säännöksen sisältö on muuttunut. Seuraamusmaksusäännöksen, joka oli voimassa 30.4.2004 asti, mukaan maksun suuruus on viidestä tuhannesta markasta neljään miljoonaan markkaan. Jos kilpailunrajoitus ja olosuhteet huomioon ottaen on perusteltua, mainittu määrä saadaan ylittää. Maksu saa kuitenkin olla enintään 10 prosenttia kunkin kilpailunrajoitukseen osallistuvan elinkeinonharjoittajan tai näiden yhteenliittymän edellisen vuoden liikevaihdosta. Seuraamusmaksun suuruus 1.5.2004 alkaen saa olla enintään 10 prosenttia kunkin kilpailunrajoitukseen osallistuvan elinkeinonharjoittajan tai näiden yhteenliittymän edellisen vuoden liikevaihdosta.

Tecalemit on antamassaan vastineessa vedonnut siihen, että yhtiö on pyrkinyt myötävaikuttamaan asian selvittämistä Kilpailuvirastossa. Tecalemit katsoo, että se on pyrkinyt edesauttamaan Kilpailuviraston tutkimusta tavoitteenaan sanktioiden määräämättä jättäminen tai mahdollisimman alhainen seuraamusmaksuesitys kilpailunrajoituslain 8 §:n nojalla määrähintakiellon yksittäisestä rikkomuksesta.²³

Kilpailunrajoituslain 8 §:n mukaan, jos elinkeinonharjoittaja avustaa kilpailuvirastoa kielletyn kilpailunrajoituksen selvittämisessä, sille määrättävää seuraamusmaksua voidaan alentaa tai seuraamusmaksu voidaan jättää määräämättä. Seuraamusmaksun alentaminen tai määräämättä jättäminen on mahdollista vain, jos elinkeinonharjoittaja on avustanut merkittävästi kilpailunrajoituksen selvittämisessä. Yrityksen on oma-aloitteisesti toimitettava Kilpailuvirastolle tietoja, joita Kilpailuvirastolla ei ole tai joita sen voi olla vaikea hankkia.²⁴

Tecalemit on toimittanut Kilpailuvirastolle vastineita ja suullisesti antanut asias-
ta selvitystä siinä määrin, kun virasto on yhtiöltä vastineita tai selvitystä pyy-

²² HE 243/1997, s. 30.

²³ Ks. liite 5.

²⁴ HE 11/2004.

29.3.2006

tänyt. Vaikka Tecalemit on myöntänyt määrähinnoittelulausekkeen olemassaolon, sopimusehto on ollut Kilpailuviraston tiedossa jo ennen Tecalemitin virastolle toimittamia vastineita ja selvityksiä. Kilpailuvirasto kiinnittää tältä osin huomiota myös siihen, että Tecalemit ilmoitti aluksi sopimusehdon kirjatun sopimukseen epähuomiossa. Sittemmin yhtiö kuitenkin myönsi, että sopimusehto liitettiin sopimukseen tarkoituksellisesti, koska sopimusehdolla pyrittiin estämään ylihinnoittelu. Kilpailuvirasto katsoo, että Tecalemit ei ole avustanut virastoa kilpailunrajoituslain 8 §:ssä tarkoitetulla tavalla.

Seuraamusmaksun suuruutta arvioitaessa Kilpailuvirasto ottaa yhtäältä huomioon kilpailunrajoituksen suhteellisen lyhytaikaisen keston ja Tecalemitin lain 7 §:ssä tarkoitetun liikevaihdon. Toisaalta virasto huomioi rajoituksen vakavan luonteen ja sen, että sopimusehdolla on estetty Pohjolan Laitahuoltoa kilpailemasta Tecalemitin kanssa useilla paikkakunnilla ympäri Suomea. Määrähintakiellon rikkomista on pidettävä myös periaatteellisesti erityisen kielteisenä, koska kysymyksessä on kilpailunrajoitus, joka on jo pitkään ollut kielletty ja jonka oikeudenvastaisuudesta Tecalemitin olisi pitänyt olla tietoinen.²⁵ Esitetyn perusteella Kilpailuvirasto esittää seuraamusmaksun suuruudeksi 120 000 euroa.

Sovelletut säännökset

Laki kilpailunrajoituksista (480/92) 4 § ja 8 § sekä 4 § ja 7 § (318/2004)

a)
b)

c)
d)
e)
f)
g)
h)
i)
j)
k)

Ylijohtaja

Juhani Jokinen

Erikoistutkija

Soile Tahvanainen

l)
m)
n)
o)
p)
q)

r)
s)

²⁵ Vrt. tältä osin vastaavasti esim. markkinaoikeuden päätös 17.9.2002, 102/690/2001 Skanska Pohjanmaa Oy ja YIT-Yhtymä Oy Pohjansepot.

29.3.2006

Liitteet

- 1) Pohjolan Laitehuollon toimenpidepyyntö, päivätty 10.9.2004
- 2) Tecalemitin selvitys 8.11.2004
- 3) Pohjolan Laitehuollon vastine 7.12.2004
- 4) Tecalemitin lisäselvitykset 28.4. ja 12.5.2005
- 5) Oy Tecalemit Ab:n Kilpailuvirastolle 30.11.2005 toimittama vastine
- 6) Atoy Oy:n, Arpre Oy:n, Kärcher Oy:n, Ourex Oy:n, Suomen Työkalu Groupin ja Wihuri Oy Autolan antamat lausunnot
- 7) Sopimus 26.1.2004. (*asiakirja kokonaisuudessaan salainen*)
- 8) Excel-taulukoita, nostinasennusten perushinnasto. (*asiakirja kokonaisuudessaan salainen*)
- 9) Varaosatoimituslaskuja. (*asiakirja kokonaisuudessaan salainen*)
- 10) Asiakaslaskuja. (*asiakirja kokonaisuudessaan salainen*)